

HỘI ÁI HỮU BIÊN HOÀ

Website: <https://www.bienhoatx.com>

Email liên lạc: datlam1951@yahoo.com

Hội Ái Hữu Biên Hoà hân hạnh giới thiệu đến quý vị bài: **Tản Mạn Về Làng Xưa: Địa Danh Bến Gỗ** của đồng hương **Trần Kim Thảo** đóng góp trên diễn đàn hội. Hội chân thành cảm tạ tác giả. Kính mời quý vị thưởng lãm.

Trân trọng.

Sông nước làng xưa Bến Gỗ

TẢN MẠN VỀ LÀNG XƯA **ĐỊA DANH BẾN GỖ** **Trần Kim Thảo**

Địa danh Bến Gỗ là một làng nằm bên bờ sông Đồng Nai, tỉnh Biên Hoà, gồm 2 làng An Hoà và Long Hưng cách nhau bằng một cái cầu. Sở dĩ có tên Bến Gỗ là thời xa xưa các bè gỗ từ rừng sâu

trôi về dựa tại đó. Làng Long Hưng nghe kể lại thì ông cố nội tôi là người khai phá ra lập cơ nghiệp cho con cháu sau này. Vì nơi đây rất hoang dã, thú rừng thường ra kiếm ăn, đêm đêm cọp hay ra xóm bắt heo, bò ... (phía sau nhà, tôi thấy có cái mã của một thợ rừng bị cọp ăn hết một chân, vì vậy nên dân chúng đồn đãi nơi này khó làm ăn hay trồng trọt gì tốt). Tuy nhiên, ông nội tôi cất nhà tại đó (?) dành cho ba tôi lãnh phần hương quả.

Trong trí óc của tôi hình ảnh một quê hương miền Nam thanh bình không bao giờ phai lãng, làng xóm được dựng lên từ bao giờ tôi không biết nhưng rất cũ kỹ theo kiến trúc miền quê (nhà 3 căn 2 chái - nhà bánh ích), miền này thì người ta thường dùng loại gỗ quý như cẩm-lai làm cột ... lợp ngói âm dương hoặc ngói móc. Ngôi nhà nổi bậc nhứt được xây cất năm 1938 theo kiến trúc Tây Phương, nhà lầu có máy bơm nước giếng chạy vô nhà đó là nhà của Bà Phủ Sô (bà nội của Tướng Đỗ Cao Trí).

Nhìn bên kia sông là nhà của bác Hương Hào Phúc, trước nhà có cây kiểng mai vàng nở rộ ngày Tết, cạnh đó có cây mận trắng rất sai trái, muốn ăn thì chịu khó lội qua sông đem về, chớ đường bộ thì vòng vo lâu lắc. Nhà kế bên là của ông Cã Tường (2 người con tên là Sáu Cung và Bảy Cử). Hai nhà này nằm sát bờ sông nên được dân chúng làm bến để đậu ghe, xuống mỗi khi có việc ra chợ Bến Gỗ. Ngôi nhà ngay đầu cầu sắt là nhà bác Hai của tôi tên là Hai Ngưu (ông nội tôi có 9 người con, ba tôi là con Út, tên Mười Jean. Bên làng An Hoà thì có chú Năm Jean Đỗ Cao Hoà là người con thứ 5 của ông Phủ Đỗ Cao Sô, học cùng lớp với ông Hoàng Sihanouk xứ Chùa Tháp tại Trường Chasse Loup Laubat, Sài-Gòn).

Lúc tôi mới lên 3-4 nhỏ xíu cũng đi học, không có tập vở gì cả, ông thầy là Bác Chín Thiệu, học trò ngồi trên cái băng gỗ dài, lặp lại lời thầy dạy..a-ă-ớ... Bến Gỗ có mấy thầy nổi tiếng (nói tên thì ai cũng biết, và trẻ nào cũng đến học là ông *Bảy Lộ* và ông *Chín Thiệu*, muốn học cao hơn thì phải qua chợ, trường học ở phía sau đình làng có lớp đàng hoàng, tôi còn nhớ giờ chơi hay dạo quanh hái nhãn lòng, trái cùm nùm ...

Các bậc thầy-cô giáo ở Bến Gỗ ai ai cũng biết là thầy Nam (Bùi Quang Nam), thầy Bảy (Phan Văn Chỏi), thầy Hai (Lê Văn Đương), cô giáo Lưu ... riêng các con thầy Nam được nhiều người biết là anh Ba Tỷ nhạc sĩ đàn tranh nổi tiếng trong các gánh hát lớn (Hương Mùa Thu,...) ở Sài-Gòn và anh Pierre Bùi Quang Hinh, Giám đốc Ngân Hàng Phát Triển Nông Nghiệp tại Bến Chương Dương, Sài-Gòn.

Năm 1945 chiến tranh bùng nổ, mỗi sáng đám thanh niên xúm nhau chạy ra ruộng xa để trốn (?) máy bay bỏ bom..., tôi còn nhớ khi ba tôi chạy có ẵm tôi theo. Rồi Nhật đảo chánh Tây, Việt Minh nổi dậy với đám thanh niên tiên phong tầm đông vạt nhọn .. nói ba tôi theo Tây (Việt Gian) nên bắt nhốt trong lò xông mũ cao-su tại Trảng Bom (sau này lớn lên ba tôi có dẫn tôi đến nơi đó cho tôi biết). Gặp lúc hỗn quan hỗn quân, ba tôi bỏ trốn chạy lên Xuân Lộc đến nhà người bà con là cô Ba Mùi, mượn một thổ dân đi băng rừng đưa ba tôi về Bến Gỗ. Hành trang mang theo có: cây rựa, cây mía, nải chuối và mo cơm, tôi thì ngủ trên cây, đi đường mất 2 ngày 1 đêm băng qua ngã Bình Nhâm quận Long Thành (trả công bằng muối, gạo và ít tiền). Tôi nghĩ mãi cũng chưa hiểu được người thổ dân không có trang bị địa bàn hay bản đồ ...mà băng rừng vượt suối đi từ điểm này đến điểm kia thẳng một lèo không bị lạc..? Ấy mới là tài giỏi.

Mấy năm chiến tranh, quê hương Việt-Nam khắp nơi điêu tàn dân chúng tản cư ra thành thị tìm phương kế mưu sinh; đến khi Hiệp Định Genève ký kết chia 2 đất nước...!!! dần dần ai nấy tìm về làng cũ quê xưa, và ba má tôi trở về Bến Gỗ, ngôi nhà xưa vẫn còn đó bao quanh bởi cỏ dại.

Cây cầu bắc ngang sông chỉ còn 2 miếng ván đủ cho người đi bộ, bên dưới có 2 cột sắc chổng đờ rất nguy hiểm cho ghe thuyền đi đêm - có lần ghe chạm vào cột bị chìm, có người chết đuối nên khi Ba tôi xin Công Binh xây lại cầu sắc mới, ông đề nghị cưa bỏ cột giữa tránh tai nạn đáng tiếc xảy ra.

Thời buổi khó khăn đường lưu thông duy nhứt là đường sông, chiếc đò chèo của chú Bảy Huê sáng sớm đưa khách đi Biên Hoà đổ xuống Tân Vạn, từ đó đi bộ tới Chợ Đồn đón xe đi Biên Hoà hoặc về Sài-Gòn; mấy năm sau có đò máy từ Lò Phấn ghé Bến Gỗ - Long Điền rồi đi thẳng tới chợ Biên Hoà.

Đến năm 1954 mới có đường xe, con đường từ Sài-Gòn về Bến Gỗ phải qua cầu Bình Triệu đi đến Thủ-Đức qua núi Châu-Thới đến Chợ Đồn, còn phải qua cầu Gành rồi cầu Rạch Cát, mỗi lần qua cầu phải chờ bảng trắng mới được đi vì cầu dành riêng cho xe lửa nên chỉ có một chiều. Vô Biên Hoà đến ngã Ba Vườn Mít đi về phía Vũng Tàu đến suối Cầu Quan rẽ vô Bến Gỗ theo đường đá xanh có dấu xe bò. Đường đi vắng vẻ, hoang vu cứ lo sợ gặp thú rừng. .. khoảng 3 cây số là vô tới chợ, rồi xóm chài, xóm trong, xóm ngoài, xóm vườn trâu, xóm nhà thờ, xóm chùa ..v.v..

Vùng đất Bến Gỗ thuộc đất gò, đất cát, không màu mỡ nên lúa gạo đỏ (huyết rồng) không thơm ngon như gạo nanh chồn quý giá

hay nàng hương thơm ngon của miền Tây; đặc sản chỉ có bưởi ổi, bưởi đường, bưởi thanh hay bưởi đỏ chua dùng để trộn gỏi trứng sam.

Các món ăn nổi tiếng của vùng này là *Gà Ướp Huyết* (thịt gà ướp ngũ vị hương nướng cuốn bánh tráng chấm với tương ngọt pha với huyết gà chung cách thủy), món *Thấu Tôm* (tôm càng lột vỏ xé ra ngâm với nước dừa xiêm - vớt ra trộn với riềng, tỏi ớt nước mắm - gạch tôm phi hành tỏi cho thơm - nước dừa xiêm nấu sôi chế lên tôm cho tái tái ăn với bún rau gém, rắc ít rau răm) tuyệt cú mèo. Người kỳ cựu ở Bến Gỗ sinh sống qua các thời đại Việt-Minh, Cao-Đài, Tây, Nhật, Mỹ đều thích các món cháo lòng, thịt nướng, bì bún của thím Tư Lưỡng. Bà ngồi ngay tại nhà chiếc sạp gỗ đơn sơ có hủ nước mắm và hủ dưa đu đủ, trước nhà có vườn rau thơm ăn tới đâu cắt tới đó .. buổi trưa mà nghe mùi sả ớt thơm phức là phải ghé vô. Các chủ tiệm chạp-phô ai ai cũng biết tại chợ là hai chị em cô Tư Lùn và cô Năm Tốt, chú Mười Thổ, tiệm bổ thuốc Bắc ông Xã Nhân ...

Mỗi năm có những lễ lớn như Rằm tháng Giêng có Lễ Thắp Đèn Trời - chiều tối nhà nào cũng đặt một bàn hương án trước sân có đĩa trái cây, bánh mứt, nhan đèn thắp sáng cho đến khuya, các con cháu tề tựu đông đủ lạy cúng trời đất cho gia đạo bình an. Đình làng thì Rằm tháng 10 vào dịp lễ Cúng Kỳ Yên có hát bộ; các bô lão trong làng ăn mặt chính tề cúng tế lễ cầu xin mưa thuận gió hoà, an cư lạc nghiệp.

Bến Gỗ có một thời rất nổi tiếng nhờ có hình Phật Bà xuất hiện trên thân cây sứ cạnh chùa Ông rất linh thiêng dân chúng khắp nơi tấp nập đến cầu xin ơn phước ...?

Mỗi tháng có 2 con nước: ngày mùng Một và ngày Rằm là nước lớn đầy sông, khi nước ròng cạn sát đáy lòi cồn cát có thể đi bộ qua bên kia bờ, thỉnh thoảng có người chèo xuồng ra hốt cát, đợi nước lớn chèo xuồng cát vô bờ, đổ cát chung quang sân nhà. Dọc theo sông Đồng-Nai thường có ghe cát có thợ lặn hốt cát lên cung cấp cho các vựa bán vật liệu xây cất. Nước sông Đồng-Nai lúc nào cũng trong xanh đến khi quân đội Mỹ đặc sáng húc cát lên để làm xa lộ thì nước sông dần dần đục và bị ô nhiễm vì các cơ sở kỹ nghệ đổ nước dơ, hoá chất xuống sông.

Giữa hai con nước lớn thì có con nước ròng, có nghĩa là khi mực nước ròng lưng lửng rồi lớn đầy sông; đến mùa nước nổi khoảng tháng 9 tháng 10 khí trời lạnh lạnh, sáng sớm có một lớp sương mù trên sông, con nước buổi chiều tràn lên khỏi bờ lé đé thêm nhà kéo dài hơn tháng. Mấy lúc đó chúng tôi hay đi bắt chuột đồng bị ngập hang bò lên cây hoặc đi bắn chim mỏ nhát trên các đám cỏ bờ ruộng; có khi sau cơn mưa chiều khi nước ròng, dọc theo bờ đám tre chúng tôi bơi xuồng đi bắt tôm úi (tôm gập nước đục cai mắt nhảy lên năm tê tê trên bãi sình).

Nhà tôi có ba chị em gái, bên nhà chú tôi có hai thằng con trai cùng lứa tuổi, tôi tuy là gái nhưng ba tôi huấn luyện các trò chơi con trai như bắn súng, lái xe, ..v..v..mà lứa tuổi với tôi không có ai để làm bạn nên tôi thường theo 2 thằng em con chú ... Thú vui đồng ruộng những ngày Hè năm xưa thật không gì ham thích bằng suốt ngày bơi xuồng rong chơi trên các ngọn rạch, bẻ trái trứng cá, hái đọt chiếc về ăn bánh xèo, săn bắn chim, chuột, lấy mủ mít chাম ve ve, ...các món ăn miền rừng như trái guai, nấm vễ, bánh cày sát lên cơm nóng chan nước mắm ớt thì ngon không gì bằng.

Bến Gỗ ngày nay không còn “quê mùa” như những ngày xa xưa ...nhà cao cửa rộng chen chúc mọc lên khắp nơi; cư dân từ đâu đến chiếm hết lối đi...? Không biết đường nào vô nhà mình, một thế hệ khác lớn lên, một xã hội mới đảo lộn nhân cách chất phát miền quê ...

Trần Kim Thảo